

Sygn. akt I ACa 485/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 7 lutego 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Lublinie, I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący - Sędzia	SA Jerzy Nawrocki (spr.)
Sędzia:	SA Walentyna Łukomska-Drzymala
Sędzia:	SA Jolanta Terlecka
Protokolant	sekr. sądowy Maciej Mazuryk

po rozpoznaniu w dniu 7 lutego 2017 r. w Lublinie na rozprawie

sprawy z powództwa S. K. (1)

przeciwko (...) Spółce Akcyjnej

w S.

o zadośćuczynienie

na skutek apelacji obu stron od wyroku Sądu Okręgowego w Lublinie

z dnia 5 lutego 2016 r. sygn. akt I C 113/13

I. z apelacji pozwanego zmienia częściowo zaskarżony wyrok w ten sposób, że:

1/ w pkt I obniża zasądzoną kwotę zadośćuczynienia z 40 000 zł do 20 000 [dwudziestu tysięcy] zł, a w pozostałej części powództwo oddala;

2/ w pkt III koszty procesu pomiędzy stronami wzajemnie znosi;

3/w pkt IV obniża kwotę 2069,44 zł do kwoty 1069,44 [tysiąc sześćdziesiąt dziewięć, 44/100] zł;

II. oddala apelację pozwanego w pozostałej części, a apelację powoda oddala w całości;

III. zasądza od S. K. (1) na rzecz (...) Spółki Akcyjnej w S. 3300 [trzy tysiące trzysta] zł tytułem zwrotu kosztów procesu w postępowaniu apelacyjnym.

I A Ca 485/16

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 5 lutego 2016r. Sąd Okręgowy w Lublinie po sprawy z powództwa S. K. (1)przeciwko (...) Spółce Akcyjnej w S. o zadośćuczynienie z tytułu śmierci osoby bliskiej, zasądził od pozwanego na rzecz powoda 40 000zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 29 sierpnia 2012 roku do dnia zapłaty i 400 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Oddalił powództwo w pozostałej części.

Nakazał ściągnąć od pozwanego na rzecz Skarbu Państwa 2069,44 zł tytułem należnych kosztów sądowych. W pozostałej części nieuiszczone koszty sądowe przejmuje na rachunek Skarbu Państwa.

Sąd Okręgowy ustalił, że w dniu 3 sierpnia 2011 roku w miejscowości S. doszło do wypadku drogowego, w którym obrażeń doznała S. K. (2), matka powoda, które były przyczyną jej śmierci. Sprawcą wypadku był kierujący pojazdem marki V. (...), który nie zachował należytej ostrożności i potracił przechodzącą przez jezdnię pieszą. W dniu wypadku sprawca wypadku objęty był ochroną ubezpieczeniową w ramach odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów przez (...) S.A. w S.. Sprawca wypadku został skazany przez Sąd Rejonowy w O.(okoliczności bezsporne, wyrok Sądu Rejonowego w O.z dnia 28 czerwca 2012 roku wraz z uzasadnieniem, k.12-17 akt sprawy niniejszej oraz k. 280, 293-297 akt sprawy prowadzonej przez Sąd Rejonowy w O. o sygn. (...)załączonych do akt niniejszego postępowania, opinia z zakresu medycyny sądowej biegłego z zakresu medycyny sądowej K. W. sporządzona w toku postępowania karnego, k. 53-54 akt sprawy (...), opinia biegłego z zakresu techniki samochodowej i ruchu drogowego J. J. sporządzona w toku postępowania karnego, k. 191-227 akt sprawy (...)

Zmarła w chwili śmierci miała 77 lat. S. K. (1) urodził się w 1960 roku. W okresie bezpośrednio poprzedzających śmierć matki mieszkał w tej samej miejscowości, co jego rodzice, zajmując budynek spichlerza, położonego po drugiej stronie drogi siedliska na którym mieszkali jego rodzice.

Powód przed wypadkiem rozmawiał z matką, czekając na przyjazd obwoźnego sklepu. Kiedy oddalił się na około 70 metrów usłyszał pisk opon i zobaczył matkę leżącą na jezdni. Powiadomił o wypadku ojca oraz siostrę.

Rodzice powoda byli chorzy - matka po dwóch zawałach, ojciec po udarze, częściowo sparaliżowany. Obydwoje utrzymywali się z emerytur.

Powód nie miał i nie ma stałego zatrudnienia. Jest osobą nadużywającą alkoholu. Był żonaty. Pomiędzy nim, a jego małżonką dochodziło do poważnych kłótni. Został skazany za znęcanie się nad rodziną, wyprowadził się z domu, następnie małżonkowie się rozwiedli. Nie utrzymują ze sobą kontaktów. Powód ma czterech synów, z którymi utrzymuje kontakt. Nie kontaktuje się także ze swoim bratem i jego rodziną. Jest właścicielem gospodarstwa rolnego o powierzchni około 6 hektarów, które uprawia jego syn. Utrzymuje się z prac dorywczych. Po śmierci S. K. (2), powód został skazany prawomocnym wyrokiem za prowadzenia pojazdu mechanicznego pod wpływem alkoholu. W zakładzie karnym przebywał od 19 lutego 2014 roku do 21 listopada 2015 roku.

Do swojej śmierci wspierała go matka, zarówno finansowo jak i rzeczowo, powód żywił się u rodziców, w okresie zimowym sypiał u nich. S. K. (2)kupowała mu ubrania, wykonywała za niego codzienne czynności (np. pranie). S. K. (1) pomagał rodzicom, w szczególności w pracach wymagających siły i sprawności fizycznej np. rąbał drewno, nosił wodę, podcinał drzewa.

Powód po rozwodzie przez półtora roku mieszkał u rodziców. Także, gdy w czasie pracy złamał obojczyk okres rekonwalescencji spędził w domu rodzinnym. Rodzice, szczególnie matka, byli najbliższymi mu osobami. Powód otrzymywał od matki wsparcie nie tylko materialne, ale także psychiczne.S. K. (2)służyła mu radą, rozmawiała z nim. Powód przeżywał śmierć matki, nie chciał z nikim rozmawiać na ten temat, płakał. Codziennie przechodzi koło miejsca zdarzenia z dnia (...)roku, jest to dla niego przykre. Gdy myśli o wypadku odczuwa żal. Pocieszał swojego ojca. Większość rozmów z nim dotyczy śmierci S. K. (2).

W kilka miesięcy po zgonie matki, ojciec powoda, z uwagi na stan zdrowia przeprowadził się do córki, do miejscowości oddalonej o kilkanaście kilometrów. Do tego czasu powód bywał u niego prawie każdego dnia. Powód odwiedza go średnio raz na dwa tygodnie. Utrzymuje kontakt także z siostrą i jej rodziną. Dom rodziców S. K. (1) jest niezamieszany (zeznania świadków B. J. k. 72-72v, M. J., k. 102, Z. J., k. 101 v-102, M. O., H. S., H. G., F. P., T. K. k. 163, zeznania powoda k. 221 i 71v-72, skrócony odpis aktu zgonu S. K. (2), k. 10).

W ocenie Sądu Okręgowego utrata matki była dla S. K. (1) sytuacją wyjątkowo stresującą. Przez okres pierwszych sześciu do dwunastu miesięcy od śmierci S. K. (2), występowała u powoda adekwatna dla naszego kręgu kulturowego reakcja żałoby, początkowo, jako ostra reakcja na stres, następnie jako zaburzenia adaptacyjne. Zaburzenia były zarówno przyczyną jak i skutkiem wzrostu spożycia alkoholu przez powoda. Kolejne reakcje miały charakter nieprawidłowy - powód dokonywał neurotycznej ucieczki polegającej na próbie zmiany swojego stanu emocjonalnego poprzez spożywanie alkoholu.

S. K. (1) jest w stanie depresji o lekkim poziomie umiarkowania z elementami lękowymi (choroba występowała jeszcze zanim nastąpił zgon S. K. (2)). Stan ten jest składową następujących czynników: kilkunastomiesięcznej izolacji (pobytem w zakładzie karnym), śmierci matki i lękiem o brak wsparcia (głównie materialnego) w przyszłości, dolegliwościami bólowymi o charakterze somatycznym (ból kręgosłupa, trzustki). Powód prezentuje objawy, które stanowią podstawę do stwierdzenia, że reakcja depresyjna, w tym stan żałoby, mają przedłużony charakter. Badanie powoda przeprowadzone przez biegłego w sprawie niniejszej wskazuje na zaburzenia emocji pochodzenia neurotycznego, na tle rozpoczynającego się zespołu psychoorganicznego. U powoda występują cechy obniżonego poziomu orientacyjno-poznawczego, które mogły powstać na skutek zmian mózgowych charakterystycznych dla wieku, urazu psychicznego (śmierci matki) oraz nadużywania alkoholu.

W związku ze śmiercią matki powód utracił wsparcie i nie ma żadnej wizji życia, w tym takiej, która wiązałaby się z utrzymaniem abstynencji. Utrata osoby bliskiej, szczególnie nagła, jest zawsze przeżyciem negatywnym (żałoba ma charakter reakcji fizjologicznej), zaś osoby w ten sposób doświadczone w różny sposób rozwiązują powstałe na tym tle problemy egzystencjalne. Jednym z nich jest ucieczka w środki zmieniające stany emocjonalne. Ta metoda została wybrana przez S. K. (1). Powód potrzebuje psychologicznego, systemowego leczenia odwykowego (opinia biegłego z zakresu psychologii klinicznej P. S. (1) k. 178-184, opinia uzupełniająca, k. 202-204).

Pismem z dnia 24 lipca 2012 roku S. K. (2) zgłosił pozwanemu swoje roszczenie domagając się zapłaty 150 000 złotych tytułem zadośćuczynienia. Ubezpieczyciel odmówił wypłaty świadczenia. Pozwany nie uwzględnił także odwołania powoda (pismo z dnia 24 lipca 2012 roku, k. 18-19, pismo pozwanego z dnia 3 sierpnia 2012 roku, k. 20, dowołanie z dnia 3 października 2012 roku, k.21-22, pismo z dnia 8 października 2012 roku, k. 23).

Sąd Okręgowy wskazał, że roszczenie powoda jest uzasadnione na podstawie art. 446 § 1 i 4 w zw. z art. 436 § 1 kc w zw. z art. 435 § 1 i art. 822kc. Art. 446 § 4 k.c. stanowi o możliwości - nie obowiązku - zasądzenia odpowiedniej kwoty tytułem zadośćuczynienia za krzywdę spowodowaną śmiercią osoby bliskiej. Fakultatywność przyznania zadośćuczynienia uzależnione jest to od okoliczności sprawy, bowiem jeżeli istnieją ku temu podstawy Sąd winien świadczenie to przyznać i tak też było w rozpoznawanej sprawie.

Celem przyznania zadośćuczynienia pieniężnego jest rekompensata krzywdy wynikającej z naruszenia prawa do życia w rodzinie i bólu spowodowanego utratą najbliższej osoby oraz pomoc członkom rodziny zmarłego w dostosowaniu się do zmienionej sytuacji życiowej (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 września 2009 roku, sygn. akt IV CSK 87/13, LEX nr 1383297). Zasądzona kwota, modelowo, winna więc stanowić ekwiwalent cierpień ponoszonych przez bliskich poszkodowanego. Oczywiście jest jednak, że wartości niematerialne, uczucia, stany psychiki, z założenia nie pozwalają na wymierne, kwotowe ujęcie. Dla zabezpieczenia funkcji świadczenia, o którym mowa w art. 446 § 4 k.c. należy więc uwzględniać pewne charakterystyczne elementy, które eksponowane są w orzecznictwie. Należą do nich: dramatyzm doznań bliskich zmarłego, poczucie osamotnienia, cierpienia moralne i wstrząs psychiczny wywołany śmiercią osoby najbliższej, rola jaką w rodzinie pełniła osoba zmarła, rodzaj i intensywność więzi łączącej poszkodowanego ze zmarłym, wystąpienie zaburzeń będących skutkiem śmierci, wiek poszkodowanego, stopień, w

jakim pokrzywdzony będzie umiał się znaleźć w nowej rzeczywistości i zdolności jej zaakceptowania (wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 16 października 2012 roku, sygn. Akt I ACa 435/12, LEX nr 1237230, wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z 11 lipca 2013 roku, sygn. I ACa 220/13, LEX nr 1369350, wyrok Sadu Apelacyjnego w Gdańsku z 24 sierpnia 2012 roku, sygn. Akt V ACa 646/12, LEX nr 1220462).

W ocenie Sądu Okręgowego roszczenie powoda jest uzasadnione co do zasady ze względu na istnienie więzi łączących powoda z matką. Wprawdzie nie można zaprzeczyć, że powód jest osobą nadużywającą alkoholu, o czym wspominali członkowie jego rodziny, a także świadczy fakt, że został skazany w związku z prowadzeniem samochodu będąc pod jego wpływem (o czym sam zeznawał). Biegły również wskazał, że u S. K. (1) występują objawy obniżonego poziomu orientacyjno-poznawczego i początku zespołu psychoorganicznego. Jednak nie są to okoliczności wykluczające możliwość odczuwania przez powoda podstawowych emocji.

W opinii uzupełniającej, przedstawiając uwagi dotyczące relacji rodzinnych na tle ogólnym, biegły podkreślił, że więzy pomiędzy synem a matką istnieją zawsze, dodał także, że w związku z izolacją i pobytem w zakładzie karym odczuwane są silniej (choć, co oczywiste nie jest to objęte zakresem odpowiedzialności pozwanego, z uwagi na treść art. 361 § 1 k.c.), a nadto, że podlegają pewnym zmianom w toku życia ludzkiego. Na powyższym gruncie przedmiotem rozważań może być więc siła takiego emocjonalnego związku.

Więzi rodzinne, wyrażają się bowiem zarówno w chęci niesienia pomocy, jak i uzasadnionym oczekiwaniu, że taką pomoc od określonej osoby się otrzyma. Stąd też twierdzenie pozwanego, że powód interesował się swoją matką, jedynie w aspekcie zaspokajania podstawnych potrzeb (głównie wyżywienia), a w konsekwencji nie był z nią związany emocjonalnie, jest nieuprawnione. Sąd uznał, że relacja pomiędzy synem a zmarłą miała znaczne nasilenie emocjonalne. Nadto należy zwrócić uwagę, że naturalnym, jak podał biegły fizjologicznym zjawiskiem w takiej sytuacji jest żaloba, co stanowi o tym, że powód również ją przechodził.

Powód od wielu lat jest chory na depresję, zaś biegły podał, że w pewnym stopniu także śmierć matki wpłynęła na jej występowanie. W częściowym zatem zakresie Sąd również i tą okoliczność brał pod uwagę. Nie można zaprzeczyć, że poszkodowana była osobą pełniącą istotną rolę w życiu powoda, bowiem w obliczu rozwodu i osłabionych więzów z rodziną, to rodzice, w szczególności będąca w lepszym stanie zdrowia matka, była dla powoda źródłem wsparcia, podtrzymywała go na duchu, zaś wsparcie takie na przyszłość utracił. Ponadto powód był świadkiem wypadku co niewątpliwie zwiększa dramatyzm przeżyć powoda.

Powód jednak utrzymuje kontakt z rodziną: siostrą, jej mężem, córką oraz ze swoim ojcem, ma także synów. Nie jest osobą całkowicie osamotnioną. Nadto należy mieć na uwadze, że dominująca przyczyna zaburzeń w sferze psychicznej powoda, nie pozostaje w bezpośrednim związku ze śmiercią jego matki, lecz z jego dotychczasowym trybem życia i obawami o przyszłość, w aspekcie zdrowotnym i możliwości utrzymania (biegły P. S. wprost na te okoliczności się powołuje, k. 183-184)

Z tych przyczyn, Sąd uwzględnił żądanie powoda w zakresie 40.000 zł, uznając, że powyżej przedstawione okoliczności powodują, że kwota ta jest niewygórowana i usprawiedliwiona rozmiarami wyrządzonej krzywdy zgodnie z kompensacyjną funkcją zadośćuczynienia (wyrok SN z dnia 11 października 2002 roku, sygn. I CKN 1032/00, LEX nr 78885) oraz, mając na uwadze jednorazowy charakter zadośćuczynienia uwzględnia cierpienie, które z uwagi na śmierć matki będzie towarzyszyć powodowi w przyszłości (por. uchwała składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 21 listopada 1967 roku, sygn.

II PZP 37/67, OSNC 1968, nr 7, poz. 113).

O odsetkach Sąd orzekł na podstawie art. 481 k.c. oraz 14 ust. 1 ustawy

ubezpieczeniach obowiązkowych. Powyższe przepisy stanowią, że odsetki ustawowe za opóźnienie należą się uprawnionemu w przypadku nie spełnienia świadczenia w terminie, którym, w odniesieniu do umów ubezpieczenia OC, jest 30 dni od zgłoszenia szkody. S. K. (1) zgłosił swoje roszczenie pozwanemu pismem z dnia 24 lipca 2012 roku,

doręczonym pozwanemu w dniu 28 lipca 2012 roku (wniosek - akta szkody bez numeracji kart) wobec czego należało orzec jak w wyroku.

Rozstrzygnięcie w przedmiocie kosztów procesu i ich stosunkowym rozdzieleniu uzasadnia art. 98 § 1 i 3 k.p.c. i art. 99 k.p.c. oraz art. 100 zd. 1 k.p.c.

Rozstrzygnięcie w punkcie IV i V wyroku Sąd oparł o przepisy art. 113 ustawy z dnia 28 lipca 2005 roku o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (tekst jednolity Dz. U. z 2014 r. poz. 1025 ze zmianami).

Apelację od tego wyroku wniosły obydwie strony.

Powód zaskarżył wyrok w części oddalającej powództwo co do kwoty 40 000zł. Zaskarżonemu wyrokowi zarzucił naruszenie art. 446 § 4 Kodeksu cywilnego poprzez błędną wykładnię tego przepisu i w konsekwencji niesłuszne uznanie, iż kwota 40.000 przyznanego zadośćuczynienia z tytułu doznanej szkody krzywdy jest usprawiedliwiona jej rozmiarami zgodnie z kompensacyjną funkcją zadośćuczynienia, w sytuacji gdy kwota ta jest niewspółmiernie zaniżona i nie stanowi pełnej kompensaty w realiach niniejszej sprawy.

Wnosił o jego zmianę przez podwyższenie kwoty zasądzonej w pkt I do kwoty 80 000zł.

Pozwany zaskarżył wyrok w części w części uwzględniającej powództwo i rozstrzygającej o kosztach procesu oraz kosztach sądowych.

Zaskarżonemu wyrokowi zarzucił:

1. naruszenie przepisów prawa materialnego, a w szczególności:

- art. 446 § 4 kc przez przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, a ponadto (z ostrożności procesowej) przez zasądzenie zadośćuczynienia w kwocie rażąco przekraczającej wysokość sumy odpowiedniej tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę oraz nie uwzględnienie wszystkich okoliczności sprawy przy orzekaniu w przedmiocie wysokości zadośćuczynienia (w tym pominięcie wieku S. K. (2)w chwili śmierci);

- art. 6 kc przez przyjęcie, że powód udowodnił zasadność roszczenia o zadośćuczynienie z tytułu śmierci matki oraz (z ostrożności procesowej), że powód udowodnił, iż należne mu zadośćuczynienie wynosi 40.000,00 zł.;

- art. 817 § 1 kc w zw. z art. 481 kc przez jego błędną wykładnię i przyjęcie, że pozwany zobowiązany był spełnić świadczenie z tytułu zadośćuczynienia w terminie do dnia 29 sierpnia 2012 r.;

2. błąd w ustaleniach faktycznych poprzez:

- ustalenie, że po śmierci matki powód przeżył żalobę, która w początkowym okresie miała charakter ostrej reakcji na stres;

- ustalenie, że po śmierci matki powód spożywał większe ilości alkoholu, a zaburzenia powoda po śmierci matki „ (...) były zarówno przyczyną, jak i skutkiem wzrostu spożycia alkoholu przez powoda ” (str. 4 uzasadnienia wyroku);

- ustalenie, że aktualnie rozpoznany u powoda stan depresji o lekkim poziomie umiarkowania jest m.in. skutkiem śmierci matki;

- pominięcie ustalenia, że kilkanaście lat temu powód był sądownie kierowany do leczenia odwykowego i to kilkakrotnie w ciągu kilku lat, jednak nawet dowieziony na hospitalizację odwykową przez Policję, po dwóch godzinach zaniechał terapii (str. 2 opinii podstawowej biegłego sądowego);

- pominięcie ustalenia, że powód „(...) jak się wydaje część zarobionych funduszy w przyszłości przy braku poczucia pozostawania alkoholikiem może ewentualnie przeznaczyć na spożywanie alkoholu. ” (str. 5 opinii podstawowej biegłego sądowego);

- pominięcie ustalenia, że powód był czterokrotnie zatrzymany za jazdę po spożyciu alkoholu (str. 2 opinii podstawowej biegłego sądowego);

- istotne naruszenie przepisów postępowania, które miało wpływ na wynik sprawy, w tym zwłaszcza art. 233 § 1 kpc przez dowolną ocenę materiału dowodowego, w tym w szczególności opinii sądowo - psychologicznej w szczególności w zakresie, w jakim biegły sądowy stwierdza, iż w początkowym okresie po śmierci matki powód przeżył ostrą reakcję na stres.

Pozwany wnosił o zmianę zaskarżonego wyroku w punkcie I i oddalenie powództwa w całości, ewentualnie jego zmianę poprzez zasądzenie od pozwanego (...) Towarzystwa (...) SA w S. na rzecz powoda S. K. (1) kwoty 10.000 zł. z ustawowymi odsetkami od dnia 6 lutego 2016 r. do dnia zapłaty i oddalenie powództwa w pozostałym zakresie. W konsekwencji zmianę rozstrzygnięcia w przedmiocie kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego, i obciążenie nimi powoda w całości zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik sprawy. Ewentualnie w przypadku obniżenia zasądzonej na rzecz powoda kwoty zadośćuczynienia o zmianę zawartego w punkcie III - V wyroku rozstrzygnięcia w przedmiocie kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego, i orzeczenie w tym przedmiocie zgodnie z zasadą stosunkowego rozdzielenia.

Zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego kosztów postępowania apelacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych.

Strony wzajemnie wnosiły o oddalenie apelacji strony przeciwnej.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje. Nie jest uzasadniona apelacja pozwanego kwestionująca co do zasady prawo powoda do zadośćuczynienia pieniężnego na podstawie art. 446 § 4 kc z tytułu śmierci matki.

Sąd Apelacyjny zgadza się z oceną Sądu Okręgowego, uznającego roszczenia powoda za uzasadnione co do zasady. W tym zakresie ustalenia Sądu a przede wszystkim wnioski Sądu Okręgowego, Sąd Apelacyjny podziela i przyjmuje za własne.

Natomiast Sąd Apelacyjny podziela zarzut zawyżenia kwoty zadośćuczynienia należnej powodowi w zakresie 50 % zasądzonej kwoty.

Zadośćuczynienie pieniężne służy kompensacie krzywdy po stracie osoby najbliższej, a zatem uszczerbku dotyczącego subiektywnej sfery osobowości i uczuciowości człowieka, w szczególności cierpienia, bólu i poczucia osamotnienia. Ustalając wysokość należnego zadośćuczynienia nie można tracić z pola widzenia, w jakim wieku znajdują się osoby poszkodowane i uprawnione oraz w jakich relacjach pozostawały między sobą. Inna jest bowiem sytuacja osoby małoletniej po stracie rodzica, a inna sytuacja osoby dorosłej, usamodzielnionej, która w normalnym następstwie uzyskania dorosłości powinna wyznaczyć sobie własną drogę życiową, oczywiście z poszanowaniem więzi rodzinnych. W tym drugim przypadku intensywność więzi nie jest już tak oczywista jak w przypadku pomiędzy rodzicem i niedorosłym dzieckiem, co skłania do konieczności badania istnienia i charakteru więzi rodzinnej w konkretnym przypadku w oparciu o obiektywne fakty.

Podkreślić należy, że niewątpliwie istniejące więzi rodzinne pomiędzy 77 letnią matką, a w pełni dorosłym synem, w sposób znaczący odbiegały od obiektywnie obowiązującego w społeczeństwie wzorca więzi pomiędzy rodzicem w podeszłym wieku a w pełni dorosłym, ukształtowanym osobowościowo i dojrzałym synem.

Wzorzec ten przyjmuje, że dorosły syn po założeniu własnej rodziny i zabezpieczeniu jej podstawowych potrzeb obejmuje opieką, potrzebującego opieki ze względu na podeszły wiek rodzica, zapewniając mu tym samym poczucie

bezpieczeństwa, ciepła rodzinnego, zabezpieczenia zaspokojenia podstawowych potrzeb. O ile więź pomiędzy rodzicem a małym, bądź dorastającym dzieckiem polega na dawaniu, świadczeniu ze strony rodzica wszelkiej pomocy, czym przejawia się uczucie miłości wobec dziecka stanowiące najistotniejszy element istniejącej pomiędzy nimi więzi rodzinnej, o tyle w relacji pomiędzy dorosłym dzieckiem a rodzicem w podeszłym wieku, role rodzica i dziecka ulegają odwróceniu, w taki sposób, że to dorosłe dziecko przejmuje funkcję opiekuna świadczącego z miłością pomoc potrzebującemu rodzicowi. Intensywność tej pomocy winna być proporcjonalna do potrzeb rodzica i możliwości dorosłego dziecka, przy czym potrzeby rodzica mają znaczenie dominujące.

W ocenie Sądu Apelacyjnego taki wzorzec jest moralnie uzasadniony i społecznie akceptowany. Winien zatem znajdować wzmocnienie w obowiązującym prawie i jego stosowaniu. Do niego także jako wzorca winna być odnoszona ocena istniejącej więzi pomiędzy najbliższymi członkami rodziny a zmarłym w rozumieniu art. 446 § 4 kc.

Pomimo, że krzywda doznana wskutek śmierci osoby bliskiej, odczuwana jest w sferze psychicznej, a więc wewnętrznej, uprawnionego do zadośćuczynienia, to jednak przejawy tego cierpienia są dostrzegalne w świecie zewnętrznym. To samo dotyczy przejawów istniejącej pomiędzy osobami bliskimi więzi. Choć zatem stopień bliskości pomiędzy rodzicem i dzieckiem jest niepodważalny i co do zasady raczej przesądza o uprawnieniu dziecka do żądania zadośćuczynienia pieniężnego po śmierci rodzica, to jednak wysokość zadośćuczynienia winna być ustalana o zobiektywizowane kryteria i czytelne przejawy istniejącej pomiędzy zmarłym a uprawnionym więzi rodzinnej. Dopiero bowiem prawidłowo ustalony i oceniony rodzaj istniejącej więzi rodzinnej pozwala na ocenę krzywdy jako szkody niemajątkowej będącej następstwem utraty osoby bliskiej. Po przeprowadzeniu takiej analizy i oceny Sąd może podjąć działania w celu ustalenia wysokości adekwatnego zadośćuczynienia w rozumieniu art. 446 § 4 kc.

W okolicznościach sprawy, jak wskazano wcześniej brak jest podstaw do uznania, że wskutek śmierci matki powód doznał krzywdy w rozmiarze uznanym przez Sąd Okręgowy.

S. K. (2) miała lat 77, była osoba chorą, niewątpliwie wymagającą w znacznym zakresie opieki, której ze względu na wiek i stan zdrowia nie mógł jej zapewnić mąż, który sam takiej opieki wymagał. S. K. (2) przeżyła dwa zawały, a jej mąż był częściowo sparaliżowany.

O tym że relacje pomiędzy matką a synem nie były szczególnie bliskie świadczy fakt, że powód nie mieszkał co do zasady z rodzicami, lecz w budynku gospodarczym na ich siedlisku. Do domu wprowadzał się tylko w trudnym dla niego okresie zimowym. Powód od wielu lat nadużywał alkoholu i przejawiał agresywne zachowania wobec żony i dzieci, co było przyczyną rozkładu pożycia małżeńskiego i rozpadu rodziny. Powód nie podejmował stałego zatrudnienia, a w aktach sprawy brak dowodów na okoliczności usprawiedliwiający zaniechania powoda podjęcia stałej pracy, co w powiązaniu z faktem uzależnienia alkoholowego powoda uzasadnia ocenę postawy życiowej powoda za co najmniej lekkomyślną i nieodpowiedzialną. Brak w sprawie dowodów obiektywnych na okoliczność zewnętrznych zachowań powoda, które mogłyby być odczytywane jako przejaw troski i opieki nad rodzicami. Z istoty więzi między dwojgiem ludzi wynika, że jest to relacja dwustronna charakteryzująca się celowymi działaniami adresowanymi w stosunku do drugiej osoby. Pozytywna więź charakteryzuje się pozytywnym działaniem, życzliwością i troską o drugą osobę, z którą w relacji się pozostaje. Jednostronne zachowania opiekuńcze matki wobec dorosłego syna, nie przesądzają o istnieniu wzajemnej więzi pomiędzy rodzicem a dzieckiem lecz stanowią wyłącznie wyraz opiekuńczych zachowań matki wobec dziecka.

W konsekwencji uznać należy, że zachowanie powoda wobec rodziców, a w szczególności matki odbiegało tak bardzo od opisanego wyżej wzorca społecznego, że uzasadnia ocenę pozytywnej więzi łączącej powoda z matką jako dość słabej. Intensywność tej więzi przejawiała się w stosunku dorosłego syna do matki, który był nastawiony na jednostronne czerpanie korzyści w różnych formach pomocy, ze strony matki, a jednocześnie pozytywne zachowania powoda względem matki polegające na wspieraniu matki wymagającej opieki i pomocy miały zdecydowanie mniejszy zakres.

W tym stanie sprawy, nie kwestionując roszczenia powoda co do zasady Sąd Apelacyjny uznał za uzasadnione zarzuty apelacyjne pozwanego dotyczące rażącego zawyżenia przez Sąd Okręgowy zadośćuczynienia pieniężnego przyznanego powodowi i obniżył je o połowę, do kwoty 20 000zł.

Stan psychiczny powoda po śmierci matki i obecnie nie jest w takim stopniu jak twierdzi powód następstwem traumy odczuwanej po śmierci matki, lecz przede wszystkim nakładających się w życiu powoda problemów związanych z uzależnieniem alkoholowym, agresywnymi zachowaniami o charakterze przestępczym, mającymi konsekwencje prawo-karne, rozpadem jego małżeństwa, a w konsekwencji osamotnienia.

Nie kwestionując co do zasady krzywdy powoda doznanej wskutek śmierci matki stwierdzić należy, że charakter i siła więzi łączącej powoda z matką, ustalona na podstawie niekwestionowanych okoliczności faktycznych, nie pozwalają uznać za adekwatnej kwoty zadośćuczynienia przyznanej przez Sąd Okręgowy, do wielkości krzywdy odczuwanej przez powoda i pozostającej w adekwatnym związku przyczynowym ze śmiercią matki.

Z tych względów Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386 § 1 kpc zmienił zaskarżony wyrok obniżając kwotę zadośćuczynienia o 50 % i oddalając powództwo w pozostałym zakresie. W konsekwencji tego rozstrzygnięcia zniósł wzajemnie pomiędzy stronami koszty procesu przed Sądem pierwszej instancji i obniżył kwotę należną do pobrania od pozwanego o wartość opłaty sądowej od oddalonej części roszczenia powoda – 1000zł.

W pozostałym zakresie Sąd Apelacyjny apelację pozwanego i w całości apelację powoda oddalił na podstawie art. 385 kpc jako bezzasadną. Zaś na podstawie art. 102 kpc dokonał stosunkowego rozdzielenia kosztów procesu pomiędzy stronami zasądając od powoda na rzecz pozwanego 3 300zł. Na koszty procesu przed Sądem II instancji złożyły się opłaty od apelacji i koszty zastępstwa prawnego poniesione przez strony. Oddalenie apelacji powoda w całości i uwzględnienie apelacji pozwanego w części uzasadniało przyjęcie, że pozwany wygrał proces apelacyjny w 75%, co po uwzględnieniu całości kosztów procesu w drugiej instancji i kwot wydatkowanych przez pozwanego uzasadniało zasądzenie kosztów na jego rzecz we wskazanej wyżej wysokości.